

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 46 - 92, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/88/2002

NASTROJE SPOŁECZNE W MAJU

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, MAJ 2002

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- Opinie o rozwoju ogólnej sytuacji w kraju są obecnie nieznacznie lepsze niż w kwietniu (3-punktowy wzrost odsetka wskazań pozytywnych). Nadal jednak zdecydowana większość ankietowanych (66%) uważa, że sytuacja w Polsce zmierza w złym kierunku, a ponad jedna piąta (22%) pozytywnie ocenia jej rozwój; prawie co ósmy respondent (12%) nie ma wyrobionego zdania w tej sprawie.
- Od kwietnia nie zmieniły się opinie na temat sytuacji politycznej (42% badanych ocenia ją negatywnie, 37% uważa, że jest ona przeciętna i 9% uznaje za dobrą) oraz sytuacji gospodarczej (70% ocenia ją źle, a tylko 2% - dobrze).
- W ostatnim miesiącu pogorszyły się oceny sytuacji w zakładach pracy respondentów - obecnie mniej niż jedna trzecia aktywnych zawodowo (30%, spadek o 6 punktów) określa ją jako dobrą, niemal tyle samo (31%, wzrost o 3 punkty) uznaje za złą, a ponad jedna trzecia (36%) uważa, że jest ona przeciętna.
- Pogorszyły się także oceny ogólnych warunków życia rodzin respondentów. Obecnie grupa osób niezadowolonych (27%, wzrost o 4 punkty) jest większa niż zadowolonych (18%, spadek o 5 punktów); nadal jednak ponad połowa badanych (54%) uważa, że żyje im się przeciętnie. Nieco gorsze niż miesiąc temu są również oceny warunków materialnych gospodarstw domowych - nadal znacznie więcej badanych uznaje warunki materialne swoich rodzin za złe (35%, wzrost o 4 punkty), niż ocenia je pozytywnie (20%), a najczęstsze są oceny przeciętne (45%).
- W porównaniu z kwietniem poprawiły się przewidywania dotyczące rozwoju ogólnej sytuacji w kraju w ciągu najbliższego roku, a także sytuacji politycznej i gospodarczej. Utrzymała się ponadto odnotowana w kwietniu poprawa prognoz bezpośrednio odnoszących się do sytuacji respondentów - kondycji ich zakładów pracy oraz ogólnych warunków życia ich rodzin.

W majowych nastrojach społecznych¹ odnotowujemy zarówno pozytywne tendencje, jak i pewne negatywne zmiany. Przede wszystkim umocniła się kwietniowa poprawa ocen rozwoju ogólnej sytuacji w kraju, utrzymała się też poprawa ocen sytuacji politycznej i gospodarczej. We wszystkich tych dziedzinach poprawiły się również przewidywania na najbliższy rok. Utrzymała się ponadto odnotowana w kwietniu poprawa prognoz bezpośrednio dotyczących sytuacji respondentów - kondycji ich zakładów pracy oraz ogólnych warunków życia ich rodzin, jednak oceny tych dziedzin w ciągu ostatniego miesiąca wyraźnie się pogorszyły.

OCENY

Opinie o rozwoju ogólnej sytuacji w kraju są obecnie nieznacznie lepsze niż w kwietniu (wzrost odsetka wskazań pozytywnych o 3 punkty). Nadal jednak zdecydowana większość ankietowanych (66%) uważa, że sytuacja w Polsce zmierza w złym kierunku, a ponad jedna piąta (22%) pozytywnie ocenia jej rozwój; prawie co ósmy badany (12%) nie ma wyrobionego zdania w tej sprawie.

Tabela 1

Czy, ogólnie rzecz biorąc, sytuacja w naszym kraju zmierza w dobrym czy też w złym kierunku?	Wskazania respondentów według terminów badań												
	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V
	2001								2002				
	w procentach												
W dobrym	17	18	13	14	17	25	30	19	22	22	16	19	22
W złym	75	73	77	75	73	56	50	64	65	64	70	67	66
Trudno powiedzieć	8	9	10	11	11	19	20	17	14	14	14	14	12

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (144) przeprowadzono w dniach 10-13 maja 2002 roku na liczącej 1047 osób reprezentatywnej próbie losowo-adresowej dorosłej ludności Polski.

We wszystkich grupach społeczno-demograficznych dominuje niezadowolenie z rozwoju sytuacji w kraju (zob. tabele aneksowe). Opinie na ten temat zależą przede wszystkim od położenia społeczno-ekonomicznego badanych - im wyższy poziom wykształcenia, dochodów przypadających na osobę w rodzinie oraz im lepsze warunki materialne gospodarstw domowych, tym częściej wyrażane zadowolenie. Związane jest ono także z wielkością miejsca zamieszkania - im większa miejscowość, w której mieszkają badani, tym większy odsetek zadowolonych. Zadowolenie z kierunku rozwoju sytuacji w Polsce najczęściej wyrażają przedstawiciele kadry kierowniczej, badani najlepiej wykształceni i sytuowani, mieszkańcy wielkich aglomeracji miejskich. Najbardziej krytyczni są respondenci źle sytuowani, rolnicy, a spośród biernych zawodowo - bezrobotni.

Rozwój sytuacji w kraju stosunkowo najlepiej oceniają ankietowani identyfikujący się z lewicą - ich opinie są obecnie nieco lepsze niż w kwietniu. W ciągu ostatniego miesiąca poprawiły się także oceny badanych o poglądach prawicowych.

Tabela 2

Poglądy polityczne	Ocena kierunku rozwoju sytuacji w kraju*									
	dobry					zły				
	I 2002	II 2002	III 2002	IV 2002	V 2002	I 2002	II 2002	III 2002	IV 2002	V 2002
	w procentach									
Lewica	34	40	20	25	31	54	46	63	60	60
Centrum	22	13	17	19	21	66	74	70	70	69
Prawica	21	20	16	18	25	70	70	73	70	66
Nieokreślone	10	7	11	14	12	70	74	74	70	68

* Pominięto „trudno powiedzieć”.

We wszystkich uwzględnionych w badaniu elektoratach dominuje niezadowolenie z kierunku rozwoju sytuacji w kraju. Stosunkowo najlepiej oceniają go zwolennicy koalicji SLD-UP oraz sympatycy PO, a następnie wyborcy PSL i PiS. Zdecydowanie najbardziej krytyczni są natomiast zwolennicy Samoobrony i LPR. W ostatnim miesiącu poprawiły się opinie na ten temat we wszystkich elektoratach, z tym że najbardziej wśród sympatyków PiS i LPR. Odsetek zadowolonych z rozwoju sytuacji w kraju wyraźnie wzrósł również wśród zwolenników SLD-UP.

Tabela 3

Potencjalne elektoraty partii i ugrupowań politycznych*	Ocena kierunku rozwoju sytuacji w kraju									
	dobry					zły				
	I	II	III	IV	V	I	II	III	IV	V
	2002	2002	2002	2002	2002	2002	2002	2002	2002	2002
w procentach										
SLD-UP	42	45	33	25	39	42	38	53	55	53
PSL	43	14	22	24	32	43	74	65	64	59
PO RP	33	38	28	32	37	55	42	52	57	51
PiS	14	29	12	15	27	69	56	70	71	56
LPR**	6	1	6	5	15	80	84	83	94	80
Samobrona	13	18	5	8	15	82	77	89	79	77
Niezdecydowani, na kogo głosować	18	8	20	11	14	63	69	62	64	62
Niezamierzający głosować lub niezdecydowani w tej sprawie	11	12	9	16	13	77	77	78	72	74

* Treść pytania: Gdyby w najbliższą niedzielę odbywały się wybory do Sejmu i Senatu, to na kandydatów której partii, ugrupowania lub koalicji głosował(a)by Pan(i) w tych wyborach? Zwolennicy LPR liczą 36 osób.

Od kwietnia nie zmieniły się **opinie o sytuacji politycznej** - ponad dwie piąte respondentów (42%) ocenia ją negatywnie, niewiele mniej osób (37%) uważa, że jest ona przeciętna, i tylko co jedenasty badany (9%) uznaje ją za dobrą.

Tabela 4

Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację polityczną w Polsce? Czy jest ona:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V
	2001						2002						
	w procentach												
- dobra	5	5	4	5	6	10	12	7	10	9	6	8	9
- ani dobra, ani zła	33	32	24	30	32	42	41	36	40	38	37	39	37
- zła	54	54	64	56	52	37	33	48	40	42	46	42	42
Trudno powiedzieć	8	9	8	10	10	11	14	9	10	11	11	11	12

Bez zmian pozostały także **opinie o sytuacji gospodarczej** - nadal zdecydowana większość ankietowanych (70%) twierdzi, że jest ona zła, a tylko nieliczni (2%) wystawiają oceny pozytywne.

Tabela 5

Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację gospodarczą w Polsce? Czy jest ona:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V
	2001						2002						
	w procentach												
– dobra	4	4	5	3	4	3	3	2	3	2	3	3	2
– ani dobra, ani zła	27	21	21	21	22	21	21	21	18	18	18	22	22
– zła	66	72	71	72	70	72	71	74	75	76	75	70	70
Trudno powiedzieć	3	3	3	4	4	4	5	3	4	4	4	5	6

W stosunku do kwietnia pogorszyły się **oceny sytuacji w zakładach pracy respondentów**. Obecnie mniej niż jedna trzecia aktywnych zawodowo (30%, spadek o 6 punktów) określa kondycję swoich zakładów pracy jako dobrą i prawie tyle samo (31%, wzrost o 3 punkty) uznaje ją za złą, a ponad jedna trzecia (36%) uważa, że jest ona przeciętna.

Tabela 6

Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację w Pana(i) zakładzie pracy? Czy jest ona:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V
	2001						2002						
	w procentach												
Respondenci aktywni zawodowo (ogółem)													
N=	499	483	480	464	571	473	451	472	417	437	442	463	484
– dobra	28	24	26	24	31	33	31	30	31	32	29	36	30
– ani dobra, ani zła	31	34	31	35	35	32	34	30	31	36	32	35	36
– zła	38	40	41	39	31	32	32	39	36	31	36	28	31
Trudno powiedzieć	3	2	2	2	3	4	3	1	2	1	3	1	3
Pracownicy instytucji państwowych i publicznych													
– dobra	26	27	28	26	35	35	34	34	33	33	34	40	33
– ani dobra, ani zła	32	33	35	33	35	30	37	26	42	37	34	38	37
– zła	40	39	34	41	29	30	27	38	24	28	32	22	29
Trudno powiedzieć	2	1	2	1	2	4	2	2	0	2	1	0	1
Pracujący w spółkach o własności prywatnej i państwowej													
– dobra	34	24	31	28	28	36	27	26	32	48	42	40	26
– ani dobra, ani zła	28	40	24	40	42	29	34	34	37	33	25	28	44
– zła	37	35	43	30	29	33	36	40	29	16	32	32	27
Trudno powiedzieć	1	1	1	2	1	2	3	0	2	4	1	0	3
Pracujący w sektorze prywatnym poza rolnictwem													
– dobra	35	29	34	28	41	41	39	36	37	35	30	43	38
– ani dobra, ani zła	36	32	31	39	40	34	33	34	29	37	38	31	33
– zła	25	36	32	33	16	19	23	30	34	28	30	23	26
Trudno powiedzieć	3	3	3	0	3	5	4	1	0	0	2	3	3
Pracujący w indywidualnych gospodarstwach rolnych													
– dobra	6	0	0	3	5	0	2	0	7	4	4	8	8
– ani dobra, ani zła	26	33	27	28	15	30	28	24	8	30	26	51	37
– zła	65	67	73	66	74	70	71	76	85	66	64	41	55
Trudno powiedzieć	2	0	0	3	6	0	0	0	0	1	6	0	0

Gorsze niż miesiąc temu opinie o sytuacji swoich zakładów pracy mają respondenci ze wszystkich sektorów gospodarki. Obecnie kondycję swoich miejsc pracy najlepiej oceniają pracujący w sektorze prywatnym poza rolnictwem, wśród których odnotowujemy wyraźną przewagę ocen pozytywnych nad negatywnymi. Gorzej postrzegają sytuację swoich zakładów pracownicy instytucji państwowych i publicznych oraz spółek o własności prywatnej i państwowej. Niezmiennie najbardziej krytyczne są natomiast oceny sytuacji indywidualnych gospodarstw rolnych.

W ciągu ostatniego miesiąca pogorszyły się także **oceny ogólnych warunków życia rodzin** ankietowanych (5-punktowy spadek odsetka wskazań pozytywnych i 4-punktowy wzrost negatywnych). Grupa osób niezadowolonych (27%) jest ponownie większa niż zadowolonych (18%); nadal jednak ponad połowa badanych (54%) uważa, że żyje im się przeciętnie.

Tabela 7

Czy obecnie Panu(i) i Pana(i) rodzinie żyje się:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V
	2001						2002						
	w procentach												
– dobrze	21	20	20	21	21	24	22	21	20	22	18	23	18
– ani dobrze, ani źle	51	53	53	52	51	52	52	53	55	55	54	54	54
– źle	27	26	27	27	28	24	26	26	25	24	28	23	27
Trudno powiedzieć	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1

Oceny ogólnych warunków życia rodzin silnie wiążą się z sytuacją materialną oraz wykształceniem badanych (zob. tabele aneksowe). Niezadowolenie najczęściej wyrażają badani żyjący w złych warunkach materialnych, najgorzej sytuowani, bezrobotni i renciści. Do najbardziej zadowolonych należą natomiast ci, którzy dobrze oceniają własne warunki materialne, są najlepiej sytuowani, mają wyższe wykształcenie, a także przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji, pracownicy umysłowi niższego szczebla, osoby pracujące na własny rachunek poza rolnictwem oraz uczniowie i studenci.

Od kwietnia nieco pogorszyły się też **oceny warunków materialnych gospodarstw domowych** respondentów (4-punktowy wzrost odsetka opinii negatywnych). Nadal znacznie więcej badanych uznaje warunki materialne swoich rodzin za złe (35%), niż ocenia je pozytywnie (20%), a najczęstsze są oceny przeciętne (45%).

Tabela 8

Jak Pan(i) ocenia obecne warunki materialne swojego gospodarstwa domowego? Czy są one:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V
	2001						2002						
	w procentach												
- dobre	20	20	20	19	15	23	19	23	23	24	18	22	20
- ani dobre, ani złe	41	45	45	48	47	43	47	41	43	45	44	47	45
- złe	39	35	35	33	38	34	34	36	34	31	38	31	35

Oceny warunków materialnych gospodarstw domowych zależą przede wszystkim od wysokości dochodów przypadających na osobę w rodzinie, a także od poziomu wykształcenia i pozycji społeczno-zawodowej ankietowanych. Swoje warunki materialne gorzej oceniają mieszkańcy wsi niż miast. Niezadowolenie z własnych warunków materialnych najczęściej wyrażają bezrobotni (66%) i renciści (58%), badani z wykształceniem podstawowym (47%) lub zasadniczym zawodowym (44%), a spośród aktywnych zawodowo - rolnicy (38%) i robotnicy niewykwalifikowani (37%). Natomiast do najbardziej zadowolonych należą pracujący na własny rachunek poza rolnictwem, przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji oraz pracownicy umysłowi niższego szczebla. Także wśród uczniów i studentów ponad jedna trzecia pozytywnie ocenia swoje warunki materialne (35%), jednak sytuacja tego środowiska jest zróżnicowana - jedna trzecia uczącej się młodzieży ocenia bowiem swoje warunki jako przeciętne (33%) i niemal tyle samo uznaje je za złe (32%).

PRZEWIDYWANIA

W porównaniu z wynikami kwietniowego sondażu poprawiły się prognozy **rozwoju sytuacji w kraju**. Obecnie prawie połowa badanych (49%, wzrost o 7 punktów) nie spodziewa się w ciągu najbliższego roku żadnych zmian, niemal jedna trzecia (32%, spadek o 5 punktów) przewiduje pogorszenie, a zaledwie jedna ósma (12%) - poprawę.

Tabela 9

Jak Pan(i) sądzi, czy w ciągu najbliższego roku sytuacja w Polsce poprawi się, pogorszy czy też się nie zmieni?	Wskazania respondentów według terminów badań													
	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	
	2001								2002					
	w procentach													
Poprawi się	10	9	9	9	11	20	22	11	13	15	9	12	12	
Nie zmieni się	47	48	45	46	51	49	44	41	46	43	43	42	49	
Pogorszy się	35	35	37	38	29	20	26	39	35	33	40	37	32	
Trudno powiedzieć	8	8	9	7	9	10	8	9	7	9	7	9	7	

Przewidywania dotyczące rozwoju ogólnej sytuacji w kraju są słabo związane z orientacją polityczną ankietowanych. W ostatnim miesiącu w sposób znaczący poprawiły się głównie prognozy badanych o poglądach prawicowych (spadek odsetka pesymistów o 17 punktów, wzrost odsetka optymistów o 6 punktów).

Tabela 10

Poglądy polityczne	Prognoza rozwoju ogólnej sytuacji w kraju*											
	poprawa				bez zmian				pogorszenie			
	II 2002	III 2002	IV 2002	V 2002	II 2002	III 2002	IV 2002	V 2002	II 2002	III 2002	IV 2002	V 2002
	w procentach											
Lewica	24	14	18	15	48	49	43	53	25	33	32	27
Centrum	12	10	11	10	44	44	48	50	35	40	37	37
Prawica	12	8	7	13	42	40	38	51	38	49	49	32
Nieokreślone	11	6	10	10	38	39	39	43	36	40	33	32

* Pominięto „trudno powiedzieć”.

Stosunkowo najlepsze są prognozy wyborców SLD-UP, PSL i PO, a następnie sympatyków PiS i Samoobrony, najgorsze zaś - zwolenników LPR. W ostatnim miesiącu odsetek pesymistów zmalał we wszystkich elektoratach, najbardziej jednak wśród wyborców PiS.

Tabela 11

Potencjalne elektoraty partii i ugrupowań politycznych*	Prognoza rozwoju ogólnej sytuacji w kraju											
	poprawa				bez zmian				pogorszenie			
	II	III	IV	V	II	III	IV	V	II	III	IV	V
	2002	2002	2002	2002	2002	2002	2002	2002	2002	2002	2002	2002
w procentach												
SLD-UP	27	20	18	19	53	50	44	55	17	27	30	20
PSL	20	7	12	13	32	61	57	58	35	24	29	24
PO RP	17	26	21	14	48	46	42	58	28	26	35	26
PiS	22	4	9	12	42	45	37	54	33	42	48	31
LPR	7	0	6	8	32	47	38	43	48	52	57	48
Samobrona	9	6	7	12	51	23	43	48	26	69	48	39
Niezdecydowani, na kogo głosować	10	3	16	10	39	38	36	54	36	40	28	24
Niezamierzający głosować lub niezdecydowani w tej sprawie	11	5	8	8	40	42	37	44	39	45	42	39

* Zob. uwaga w tabeli 3.

Nieco mniej pesymistyczne niż przed miesiącem są także przewidywania dotyczące **sytuacji politycznej** - trzy piąte badanych (61%) nie oczekuje zmian, ponad jedna siódma (15%, spadek o 3 punkty) przewiduje pogorszenie, a jedna dziesiąta (10%) liczy na poprawę w tej dziedzinie. Znaczna grupa badanych (14%) nie ma zdania na ten temat.

Tabela 12

Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku sytuacja polityczna w Polsce:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V
	2001								2002				
	w procentach												
- poprawi się	13	16	18	17	16	27	22	16	16	17	12	11	10
- nie zmieni się	53	53	50	49	53	49	49	53	53	53	57	59	61
- pogorszy się	19	18	19	19	17	11	14	19	17	16	18	18	15
Trudno powiedzieć	15	13	13	15	14	13	14	12	14	14	13	12	14

Znacznie mniej pesymistyczne niż w kwietniu są również prognozy **sytuacji gospodarczej**. Obecnie ponad połowa badanych (54%, wzrost o 7%) uważa, że w ciągu najbliższego roku sytuacja gospodarcza kraju się nie zmieni, jedna czwarta (25%, spadek o 7 punktów) spodziewa się pogorszenia, a jedna ósma (12%) - zmian na lepsze.

Tabela 13

Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku sytuacja gospodarcza w Polsce:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V
	2001						2002						
	w procentach												
– poprawi się	10	12	14	12	14	22	19	12	14	17	12	14	12
– nie zmieni się	51	52	52	51	51	52	48	48	50	47	49	47	54
– pogorszy się	29	27	24	27	23	16	21	31	28	25	29	32	25
Trudno powiedzieć	9	9	10	10	12	10	12	9	8	11	10	7	9

Od kwietnia nie zmieniły się natomiast przewidywania dotyczące **sytuacji w zakładach pracy respondentów** w ciągu najbliższego roku. Nadal więcej osób aktywnych zawodowo spodziewa się pogorszenia (24%) niż poprawy (11%), a ponad połowa (55%) nie oczekuje zmian w kondycji swoich miejsc pracy.

Tabela 14

Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku sytuacja w Pana(i) zakładzie pracy:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V
	2001						2002						
	w procentach												
Respondenci aktywni zawodowo (ogółem)													
N=	501	482	480	460	567	473	451	473	423	441	442	471	484
– poprawi się	13	13	13	13	13	13	11	10	9	9	9	13	11
– pozostanie bez zmian	51	53	55	55	56	59	57	55	55	60	56	53	55
– pogorszy się	26	23	24	23	18	19	19	25	27	22	27	23	24
Trudno powiedzieć	10	11	8	9	13	9	13	10	10	8	8	11	10
Pracownicy instytucji państwowych i publicznych													
– poprawi się	9	9	13	11	11	12	8	7	4	4	5	5	10
– pozostanie bez zmian	63	57	53	57	62	57	62	59	68	69	61	62	59
– pogorszy się	22	23	26	22	16	20	19	30	21	21	29	26	27
Trudno powiedzieć	7	11	8	9	10	11	10	5	7	6	5	7	4
Pracujący w spółkach o własności prywatnej i państwowej													
– poprawi się	11	14	21	19	12	12	14	15	12	12	9	14	9
– pozostanie bez zmian	36	49	45	52	59	55	47	50	42	58	54	47	61
– pogorszy się	33	26	27	24	11	23	24	27	35	22	31	27	17
Trudno powiedzieć	20	11	7	5	18	10	15	9	11	8	7	12	13
Pracujący w sektorze prywatnym poza rolnictwem													
– poprawi się	22	20	10	17	16	16	14	10	15	14	14	21	11
– pozostanie bez zmian	51	51	61	54	57	64	60	56	59	55	61	50	56
– pogorszy się	21	18	22	21	16	15	12	20	20	22	16	16	23
Trudno powiedzieć	6	11	7	9	11	5	15	14	7	9	9	13	10
Pracujący w indywidualnych gospodarstwach rolnych													
– poprawi się	3	6	3	2	5	13	7	10	1	4	8	1	14
– pozostanie bez zmian	52	55	64	57	36	52	52	56	40	59	39	55	37
– pogorszy się	37	32	26	29	38	22	32	31	54	31	46	34	32
Trudno powiedzieć	8	8	6	13	21	14	9	3	5	5	7	9	18

W porównaniu z kwietniem pogorszyły się przede wszystkim prognozy kondycji zakładów sektora prywatnego poza rolnictwem, wyraźnie wzrósł natomiast optymizm w przewidywaniu sytuacji indywidualnych gospodarstw rolnych.

Nieznacznie gorsze niż przed miesiącem są prognozy dotyczące **ogólnych warunków życia** respondentów i ich rodzin (wzrost odsetka pesymistów o 3 punkty). Obecnie jedna czwarta badanych (24%) spodziewa się pogorszenia w tej dziedzinie, a ponad jedna ósma (13%) liczy na poprawę. Więcej niż połowa Polaków (53%) uważa natomiast, że za rok będzie im się żyło tak samo jak obecnie.

Tabela 15

Jak Pan(i) sądzi, czy za rok Panu(i) i Pana(i) rodzinie będzie się żyło:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V
	2001						2002						
	w procentach												
– lepiej	12	14	11	11	15	17	14	13	14	15	12	14	13
– tak samo	54	54	57	55	54	54	55	51	53	52	52	53	53
– gorzej	24	24	21	21	20	18	18	24	23	22	27	21	24
Trudno powiedzieć	10	8	11	13	12	11	13	12	11	11	9	12	11

★

★

★

W opisie zmian, jakie w ciągu ostatniego miesiąca zaszły w nastrojach społecznych, dominują tendencje pozytywne. Należy jednak podkreślić, że odnotowane symptomy pogorszenia się nastrojów obejmują sferę ocen bezpośrednio związanych z sytuacją życiową respondentów (dotyczą sytuacji ich zakładów pracy, ogólnych warunków życia ich rodzin oraz - w mniejszym stopniu - warunków materialnych gospodarstw domowych) i z tego powodu zasługują na szczególną uwagę.

Opracowała

Bogna WCIÓRKA

A N E K S

Tabela 1. Czy, ogólnie rzecz biorąc, sytuacja w naszym kraju zmierza w dobrym czy też w złym kierunku? (%)

	W dobrym	W złym	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	22	66	12	1047
Płeć				
Mężczyźni	27	62	12	500
Kobiety	18	69	12	547
Wiek				
18-24 lat	26	69	4	162
25-34	24	66	10	189
35-44	14	73	14	184
45-54	22	64	13	223
55-64	22	63	15	116
65 lat i więcej	27	58	15	174
Miejsce zamieszkania				
Wieś	17	70	13	384
Miasto do 20 tys.	22	64	14	135
20-100 tys.	23	68	9	202
101-500 tys.	28	62	10	198
501 tys. i więcej mieszk.	30	58	12	128
Wykształcenie				
Podstawowe	16	70	14	291
Zasadnicze zawodowe	18	69	14	275
Średnie	26	66	8	352
Wyższe	36	49	15	129
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	35	48	16	68
Prac.umysł.niż.szczebła	28	63	9	88
Pracownicy fiz.-umysł.	15	74	11	91
Robotnicy wykwalifikowani	22	64	14	86
Robotnicy niewykwalifik.	17	73	10	38
Rolnicy	12	81	7	53
Pracujący na własny rach.	21	60	20	44
Bierni zawodowo				
Renciści	22	64	14	122
Emeryci	26	57	17	174
Uczniowie i studenci	29	67	3	87
Bezrobotni	16	76	8	153
Gospodynie domowe i inni	19	66	15	42
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	21	66	13	165
społce właścicieli				
prywatnych i państwa	21	66	13	63
sekt. pryw. poza rolnict.	25	63	11	185
prywatnym gosp. rolnym	14	79	7	58
Dochody na jedną osobę				
Do 299 zł	13	81	6	126
300-399	11	81	8	101
400-599	26	61	14	200
600-800	30	57	13	156
Powyżej 800 zł	34	54	13	152
Ocena własnych war. mater.				
Złe	17	74	9	363
Średnie	22	64	14	476
Dobre	34	55	12	208
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	24	56	20	55
Raz w tygodniu	19	69	12	537
1-2 razy w miesiącu	24	65	10	167
Kilka razy w roku	24	67	9	195
W ogóle nie uczestniczy	33	54	13	91
Poglądy polityczne				
Lewica	31	60	9	286
Centrum	21	69	10	274
Prawica	25	66	9	206
Trudno powiedzieć	12	68	20	280

Tabela 2. Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną **sytuację polityczną** w Polsce?
Czy jest ona:

(%)

	dobra	ani dobra, ani zła	zła	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	9	37	42	12	1047
Płeć					
Mężczyźni	12	38	41	9	500
Kobiety	7	37	42	14	547
Wiek					
18-24 lat	5	42	41	12	162
25-34	10	41	42	8	189
35-44	11	36	43	10	184
45-54	10	34	42	14	223
55-64	12	35	42	11	116
65 lat i więcej	8	37	40	16	174
Miejsce zamieszkania					
Wieś	9	38	37	16	384
Miasto do 20 tys.	7	36	44	13	135
20-100 tys.	6	34	47	13	202
101-500 tys.	14	44	37	6	198
501 tys. i więcej mieszk.	11	32	50	7	128
Wykształcenie					
Podstawowe	5	29	44	22	291
Zasadnicze zawodowe	9	44	38	10	275
Średnie	12	36	45	7	352
Wyższe	11	46	36	7	129
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	19	38	34	10	68
Prac. umysł. niż. szczebla	11	37	43	9	88
Pracownicy fiz.- umysł.	11	41	37	10	91
Robotnicy wykwalifikowani	12	37	40	10	86
Robotnicy niewykwalifik.	10	29	46	15	38
Rolnicy	6	37	49	8	53
Pracujący na własny rach.	6	36	52	7	44
Bierni zawodowo					
Renciści	9	34	35	22	122
Emeryci	7	40	39	13	174
Uczniowie i studenci	6	48	41	6	87
Bezrobotni	10	33	47	11	153
Gospodynie domowe i inni	0	35	51	14	42
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	12	41	36	11	165
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	12	36	45	7	63
sekt. pryw. poza rolnict.	11	37	42	10	185
prywatnym gosp. rolnym	6	36	49	9	58
Dochody na jedną osobę					
Do 299 zł	8	29	47	15	126
300-399	9	35	47	9	101
400-599	10	38	38	14	200
600-800	10	41	37	12	156
Powyżej 800 zł	14	41	41	4	152
Ocena własnych war. mater.					
Złe	8	32	50	11	363
Średnie	8	38	41	13	476
Dobre	14	46	28	12	208
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	8	30	50	12	55
Raz w tygodniu	6	41	39	14	537
1-2 razy w miesiącu	9	40	43	9	167
Kilka razy w roku	14	33	45	8	195
W ogóle nie uczestniczy	17	27	41	15	91
Poglądy polityczne					
Lewica	22	39	31	8	286
Centrum	5	43	45	6	274
Prawica	5	43	45	6	206
Trudno powiedzieć	3	26	47	24	280

Tabela 3. Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną **sytuację gospodarczą** w Polsce?
Czy jest ona:

(%)

	dobra	ani dobra, ani zła	zła	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	2	22	70	6	1047
Płeć					
Mężczyźni	2	22	72	5	500
Kobiety	2	22	70	7	547
Wiek					
18-24 lat	1	22	71	6	162
25-34	2	26	67	5	189
35-44	3	15	76	6	184
45-54	2	25	69	5	223
55-64	0	21	74	5	116
65 lat i więcej	4	20	67	9	174
Miejsce zamieszkania					
Wieś	2	20	72	6	384
Miasto do 20 tys.	1	22	70	8	135
20-100 tys.	2	21	68	8	202
101-500 tys.	2	28	64	5	198
501 tys. i więcej mieszk.	2	18	80	1	128
Wykształcenie					
Podstawowe	2	19	66	13	291
Zasadnicze zawodowe	1	23	71	4	275
Średnie	2	21	75	3	352
Wyższe	2	26	69	3	129
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	6	20	66	9	68
Prac. umysł. niż. szczebla	1	21	76	2	88
Pracownicy fiz.-umysł.	1	26	69	4	91
Robotnicy wykwalifikowani	1	20	77	2	86
Robotnicy niewykwalifik.	0	33	62	5	38
Rolnicy	0	20	75	4	53
Pracujący na własny rach.	2	16	80	2	44
Bierni zawodowo					
Renciści	4	21	64	11	122
Emeryci	2	22	71	5	174
Uczniowie i studenci	0	28	68	4	87
Bezrobotni	2	20	70	7	153
Gospodynie domowe i inni	0	14	74	12	42
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	1	20	75	4	165
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	2	16	79	4	63
sekt. pryw. poza rolnict.	3	26	68	4	185
prywatnym gosp. rolnym	0	22	74	4	58
Dochody na jedną osobę					
Do 299 zł	1	16	76	8	126
300-399	1	23	74	2	101
400-599	2	23	67	8	200
600-800	1	23	73	4	156
Powyżej 800 zł	4	23	73	1	152
Ocena własnych war. mater.					
Złe	1	17	76	6	363
Średnie	1	22	70	7	476
Dobre	5	29	62	4	208
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	2	21	66	11	55
Raz w tygodniu	2	22	70	7	537
1-2 razy w miesiącu	1	25	71	3	167
Kilka razy w roku	4	16	76	3	195
W ogóle nie uczestniczy	1	26	65	8	91
Poglądy polityczne					
Lewica	1	23	71	4	286
Centrum	2	26	69	3	274
Prawica	2	21	70	6	206
Trudno powiedzieć	2	16	71	10	280

Tabela 4. Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną **sytuację w Pana(i) zakładzie pracy** w Polsce? Czy jest ona:

	(%)				
	dobra	ani dobra, ani zła	zła	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	30	36	31	3	484
Płeć					
Mężczyźni	29	36	32	3	268
Kobiety	31	35	31	3	215
Wiek					
18-24 lat	48	31	10	12	39
25-34	32	33	34	1	130
35-44	27	39	32	2	141
45-54	27	35	36	2	136
55-64	31	43	24	2	31
65 lat i więcej	13	26	41	19	7
Miejsce zamieszkania					
Wieś	24	38	37	1	168
Miasto do 20 tys.	30	35	32	4	79
20-100 tys.	29	39	28	3	78
101-500 tys.	32	36	28	4	101
501 tys. i więcej mieszk.	47	25	26	2	57
Wykształcenie					
Podstawowe	14	38	45	3	55
Zasadnicze zawodowe	23	45	30	2	150
Średnie	35	29	34	2	179
Wyższe	40	34	22	4	99
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	45	26	28	2	68
Prac. umysł. niż. szczebla	34	35	30	0	88
Pracownicy fiz. - umysł.	41	31	23	6	91
Robotnicy wykwalifikowani	29	44	27	0	86
Robotnicy niewykwalifik.	22	46	29	2	38
Rolnicy	4	37	58	0	53
Pracujący na własny rach.	29	35	33	4	43
Bierni zawodowo					
Renciści	0	30	70	0	4
Emeryci	9	43	21	27	6
Uczniowie i studenci	0	35	25	40	5
Bezrobotni	0	0	100	0	1
Gospodynie domowe i inni	0	81	19	0	2
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	33	37	29	1	163
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	26	44	27	3	62
sekt. pryw. poza rolnict.	38	33	26	3	184
prywatnym gosp. rolnym	8	37	55	0	58
Dochody na jedną osobę					
Do 299 zł	16	39	43	2	34
300-399	21	41	36	2	45
400-599	32	33	33	2	96
600-800	35	38	27	1	73
Powyżej 800 zł	35	37	25	2	92
Ocena własnych war. mater.					
Złe	21	30	46	4	102
Średnie	28	38	33	1	255
Dobre	42	36	17	6	126
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	52	23	25	0	18
Raz w tygodniu	28	36	33	3	248
1-2 razy w miesiącu	25	39	37	0	82
Kilka razy w roku	31	37	29	3	92
W ogóle nie uczestniczy	42	33	20	5	41
Poglądy polityczne					
Lewica	33	33	29	5	139
Centrum	20	43	34	3	139
Prawica	36	36	26	2	106
Trudno powiedzieć	33	29	37	1	99

Tabela 5. Czy obecnie Panu(i) i Pana(i) rodzinie żyje się:

(%)

	dobrze	ani dobrze, ani źle	źle	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	18	54	27	1	1047
Płeć					
Mężczyźni	20	53	26	1	500
Kobiety	17	56	27	0	547
Wiek					
18-24 lat	29	53	19	0	162
25-34	20	53	27	0	189
35-44	19	58	23	0	184
45-54	15	54	30	0	223
55-64	13	56	32	0	116
65 lat i więcej	13	53	31	3	174
Miejsce zamieszkania					
Wieś	14	53	33	0	384
Miasto do 20 tys.	17	61	22	0	135
20-100 tys.	20	54	25	1	202
101-500 tys.	22	57	21	1	198
501 tys. i więcej mieszk.	26	48	24	1	128
Wykształcenie					
Podstawowe	9	53	37	1	291
Zasadnicze zawodowe	14	52	32	1	275
Średnie	23	57	21	0	352
Wyższe	36	55	9	0	129
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	33	57	10	0	68
Prac. umysł. niż. szczebla	35	61	4	0	88
Pracownicy fiz. - umysł.	24	55	21	1	91
Robotnicy wykwalifikowani	21	56	21	1	86
Robotnicy niewykwalifik.	14	55	31	0	38
Rolnicy	9	69	22	0	53
Pracujący na własny rach.	31	56	13	0	44
Bierni zawodowo					
Renciści	6	49	46	0	122
Emeryci	15	58	24	3	174
Uczniowie i studenci	33	50	17	0	87
Bezrobotni	7	46	47	0	153
Gospodynie domowe i inni	5	53	42	0	42
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	22	63	15	0	165
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	28	56	16	0	63
sekt. pryw. poza rolnict.	31	52	17	0	185
prywatnym gosp. rolnym	12	64	24	0	58
Dochody na jedną osobę					
Do 299 zł	7	40	52	0	126
300-399	5	64	30	0	101
400-599	12	56	31	0	200
600-800	17	60	22	1	156
Powyżej 800 zł	33	52	15	0	152
Ocena własnych war. mater.					
Źle	4	35	61	0	363
Średnie	7	81	11	1	476
Dobre	69	28	4	0	208
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	16	64	20	0	55
Raz w tygodniu	17	56	25	1	537
1-2 razy w miesiącu	19	51	30	0	167
Kilka razy w roku	20	53	27	0	195
W ogóle nie uczestniczy	20	47	33	0	91
Poglądy polityczne					
Lewica	22	56	21	0	286
Centrum	16	58	26	1	274
Prawica	21	56	22	1	206
Trudno powiedzieć	14	48	37	1	280

Tabela 6. Jak Pan(i) ocenia obecne warunki materialne swojego gospodarstwa domowego? Czy są one:

(%)

	złe	ani dobre, ani złe	dobrze	Liczba osób
Ogółem	35	45	20	1047
Płeć				
Mężczyźni	37	42	21	500
Kobiety	33	48	19	547
Wiek				
18-24 lat	34	38	28	162
25-34	32	45	23	189
35-44	35	46	19	184
45-54	35	49	17	223
55-64	37	47	16	116
65 lat i więcej	37	47	16	174
Miejsce zamieszkania				
Wieś	42	44	13	384
Miasto do 20 tys.	27	53	20	135
20-100 tys.	35	44	21	202
101-500 tys.	28	47	26	198
501 tys. i więcej mieszk.	30	41	29	128
Wykształcenie				
Podstawowe	47	42	11	291
Zasadnicze zawodowe	44	41	15	275
Średnie	25	50	25	352
Wyższe	12	51	38	129
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	10	49	41	68
Prac.umysł.niż.szczebła	9	56	35	88
Pracownicy fiz.-umysł.	25	56	18	91
Robotnicy wykwalifikowani	27	50	23	86
Robotnicy niewykwalifik.	37	60	3	38
Rolnicy	38	52	9	53
Pracujący na własny rach.	5	50	45	44
Bierni zawodowo				
Renciści	58	34	8	122
Emeryci	30	53	17	174
Uczniowie i studenci	32	33	35	87
Bezrobotni	66	26	8	153
Gospodynie domowe i inni	36	55	9	42
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	20	57	23	165
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	23	48	30	63
sekt. pryw. poza rolnict.	17	50	33	185
prywatnym gosp. rolnym	39	53	8	58
Dochody na jedną osobę				
Do 299 zł	76	20	4	126
300-399	50	43	7	101
400-599	38	52	10	200
600-800	29	56	15	156
Powyżej 800 zł	10	49	41	152
Ocena własnych war. mater.				
Złe	100	0	0	363
Średnie	0	100	0	476
Dobre	0	0	100	208
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	30	53	16	55
Raz w tygodniu	32	48	20	537
1-2 razy w miesiącu	39	45	16	167
Kilka razy w roku	41	36	23	195
W ogóle nie uczestniczy	31	47	23	91
Poglądy polityczne				
Lewica	30	47	23	286
Centrum	37	45	18	274
Prawica	28	51	21	206
Trudno powiedzieć	43	40	17	280

Tabela 7. Jak Pan(i) sądzi, czy w ciągu najbliższego roku sytuacja w Polsce poprawi się, pogorszy czy też się nie zmieni?

(%)

	Poprawi się	Nie zmieni się	Pogorszy się	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	12	49	32	7	1047
Płeć					
Mężczyźni	14	50	30	7	500
Kobiety	10	48	34	7	547
Wiek					
18-24 lat	11	59	25	5	162
25-34	11	50	36	3	189
35-44	7	52	34	7	184
45-54	13	47	34	6	223
55-64	14	43	36	7	116
65 lat i więcej	18	42	27	13	174
Miejsce zamieszkania					
Wieś	8	52	32	8	384
Miasto do 20 tys.	13	45	40	2	135
20-100 tys.	11	54	23	12	202
101-500 tys.	20	40	36	5	198
501 tys. i więcej mieszk.	13	49	34	4	128
Wykształcenie					
Podstawowe	12	41	33	13	291
Zasadnicze zawodowe	11	48	35	6	275
Średnie	12	53	33	3	352
Wyższe	16	59	22	3	129
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	18	51	27	4	68
Prac. umysł. niż. szczebla	9	51	35	5	88
Pracownicy fiz.-umysł.	8	45	41	6	91
Robotnicy wykwalifikowani	15	57	26	2	86
Robotnicy niewykwalifik.	12	52	30	6	38
Rolnicy	4	49	44	3	53
Pracujący na własny rach.	6	64	28	2	44
Bierni zawodowo					
Renciści	20	37	30	13	122
Emeryci	16	41	30	13	174
Uczniowie i studenci	7	68	20	5	87
Bezrobotni	11	48	36	6	153
Gospodynie domowe i inni	10	45	42	3	42
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	13	48	34	5	165
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	7	55	35	3	63
sekt. pryw. poza rolnict.	12	54	30	4	185
prywatnym gosp. rolnym	6	48	43	3	58
Dochody na jedną osobę					
Do 299 zł	7	45	43	5	126
300-399	9	47	41	3	101
400-599	11	50	31	7	200
600-800	17	50	27	6	156
Powyżej 800 zł	17	53	24	6	152
Ocena własnych war. mater.					
Złe	10	39	43	9	363
Średnie	12	54	27	7	476
Dobre	18	54	25	4	208
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	12	35	47	7	55
Raz w tygodniu	11	51	31	7	537
1-2 razy w miesiącu	10	48	34	7	167
Kilka razy w roku	14	48	32	6	195
W ogóle nie uczestniczy	19	47	28	6	91
Poglądy polityczne					
Lewica	15	53	27	5	286
Centrum	10	50	37	2	274
Prawica	13	51	32	4	206
Trudno powiedzieć	10	43	32	16	280